

Rīgas Stradiņa universitāte
Psiholoģijas laboratorija
Testu un aptauju reģistrs

1. Instrumenta nosaukums latviešu valodā, autora vārds uzvārds, adaptācijas vai izveides gads:

Garīgo un reliģisko attieksmju aptauja (GRAA) (Büssing et al, 2012) adaptēja latviešu valodā M.Lasmane un D.K.Bitēna (2024)

2. Instrumenta nosaukums oriģinālvalodā (adaptētajam instrumentam), autora vārds uzvārds, izveides gads:

SpREUK-P SF 17 (*SpREUK is an acronym of the German translation of “Spiritual and Religious Attitudes in Dealing with Illness”; P = practices (SpREUK-P) short form*) (Büssing et al, 2012)

3. Instrumenta vispārīgs raksturojums (ko mēra, cik un kādas skalas un jautājumi, atbilžu sniegšanas forma, atslēga jeb atbilžu interpretācija u.c.):

Ar Garīgo un reliģisko attieksmju aptauju (*SpREUK-P SF17*) iespējams noteikt indivīdu garīguma un reliģiozitātes attieksmes un pārliecības, garīguma un reliģiozitātes un citu prakšu atšķirīgas formas un to praktizēšanas biežumu. Büssings garīgumu skata kā resursu, lai tiktu galā ar slimību (Büssing et al., 2005), piemēram, onkoloģisku saslimšanu.

Garīgo un reliģisko attieksmju aptauju veido 17 panti, kas strukturēti 5 skalās jeb faktoros un 2 panti izdalīti kā neatkarīgu indikatoru vienības. Respondenti tiek aicināti novērtēt dotos apgalvojumus 4 punktu Likerta skalā, kur 0 nozīmē nekad, 1 – reti, 2 – bieži, 3 – regulāri. Iesaistīšanās intensitāti praksē var novērtēt procentuāli, kur 3 “regulāri” atbilde transformējama kā 100% iesaistīšanās, un rezultāti > 50% norāda uz lielāku iesaistīšanos, savukārt rādītāji <50% norāda uz retu iesaistīšanos (Büssing et al., 2015). Oriģinālo aptauju veido 5 faktoru struktūra:

- 1) Reliģiskās prakses (*religious practices*), kas attiecas uz publiskām un privātām reliģiskām praksēm (baznīca, sinagoga, templis u.tml. vietu apmeklēšana, lūgšanās, dalība reliģiskos pasākumos, reliģisku simbolu nozīmē privātās vietās), (($\alpha = 0,82$) – 3 panti);
- 2) Humānistiskās prakses (*humanistic practices*), kas attiecas uz humānistiska garīguma sekulārām formām, palīdzēšanu citiem (($\alpha = 0,79$) – 4 panti);
- 3) Eksistenciālās prakses (*existential practices*), kas attiecas uz garīguma sekulārajām formām kā iekšējs darbs ar sevis realizāciju vai reflektēšanu par dzīves jēgu, (($\alpha = 0,77$) – 3 panti);
- 4) Pateicība/godbijība (*gratitude/reverence*), kas attiecas uz dziļas pateicības un brīnišķīgas godbijības izjūtas pieredzēšanu un spēju piedzīvot un novērtēt skaistumu kā ideālu, dabā un indivīdos (($\alpha = 0,77$) – 3 panti);
- 5) Garīgās (prāta-ķermeņa) prakses (*spiritual (mind-body) practices*), kas attiecas uz noteiktu rituālu izpildi un prāta-ķermeņa praksēm (joga, tai čī, u.c.) un meditācijas praksi (($\alpha = 0,72$) – 3 panti) (Büssing et al., 2015).

Instruments ir piemērots mērījumu izdarīšanai pieaugušo, jauniešu un vecāka gadagājuma cilvēku vidū; gan veseliem indivīdiem, gan pacientiem ar neinfekciju jeb hroniskām slimībām. Tas ir vispusīgs instruments, kurā netiek izmantota specifiskas reliģijas terminoloģija (piemēram, vārds “Jēzus” u.tml.), un kurš ir piemērots kā reliģiskām, tā sekulārām sabiedrībām (Büssing et al., 2015).

4. Informācija par instrumenta lietošanas noteikumiem:

Lūdzam Jūs vērsties pie oriģināla autora ar lūgumu izmantot latviski adaptēto instrumentu sava darba vajadzībām. Rakstiski saņemtā atļauja ir jāiesūta Psiholoģijas laboratorijas testu un aptauju reģistra atbildīgajai kontaktpersonai. Jāizpilda un jāiesūta arī web ievietotais iesniegums. Pēc tam, balstoties uz no oriģināla autora saņemto informāciju un Jūsu iesniegumu, izsniegsim Jums instrumentu. Autors: Arndts Būsings (*Arndt Büssing*), viņa e-pasts: Arndt.Buessing@uni-wh.de

5. Pamatinformācija par adaptētā vai izveidotā instrumenta psihometriskajiem rādītājiem (piem. Kronbaha alfas koeficients) un/vai izlases raksturojums:

Latvijā 2024.gadā Garīgo un reliģisko attieksmju aptaujas (GRAA) izlases raksturojums: 416 latviski runājoši respondenti vecumā no 19 līdz 87 gadiem ($M=41,54$, $SD=13,28$), no kuriem 16,80% bija vīrieši ($n(\text{vīr}) = 70$) un 83,20% ($n(\text{siev}) = 346$) sievietes; 26,00% no respondentiem pašnovērtēja sevi kā reliģiskus un garīgus, 6,70% kā reliģiskus, bet ne garīgus, 46,20% kā garīgus, bet ne reliģiskus un 21,20% kā ne garīgus, ne reliģiskus. Retestu aizpildīja 140 respondenti vecumā no 19 līdz 72 gadiem ($M = 41,11$), 89,30 % sievietes, 10,70 % vīrieši.

Iekšējās saskaņotības rādītāji: Veiktie mērījumi liecina, ka visās aptaujas skalās panti ir savstarpēji saskaņīgi – Kronbaha alfas koeficients ir lielāks par 0,7 ($\alpha = 0,80-0,89$) un rādītāji ir augstāki kā oriģinālā aptaujā ($\alpha = 0,72-0,82$).

Tests-retests, uzrādīja atbilstošus rezultātus kopējās skalās ($r_{re} = 0,81$, $p < 0,001$). Veicot iekšējo skalu korelācijas (Intraclass correlation) testa-retesta pārbaudi, iznākamā arī ir pārliecinoši augsti rezultāti kopējās skalās ($ICC = 0,90$, 95% Confidence interval = 0,86-0,93, $p < 0,001$).

Izpētošās faktoru analīzes rezultāti ir tuvu atbilstoši oriģinālajai aptaujai: no 19 pantiem tika iegūti pieci faktori ar kopējo izskaidroto dispersijas daļu 70%. Viens no neatkarīgajiem rādītājiem (P9. “Es vērsos pie dabas”) pārliecinoši iezīmējas viena faktora Pateicība/godbijība struktūrā ($r=0,67$), kaut oriģinālajā aptaujā šis rādītājs uzrādījās pie 3 faktoriem: Eksistenciālās prakses ($r=0,46$), Pateicība/godbijība ($r=0,35$) un Garīgajās prātaķermeņa prakses ($r=0,32$) (Büssing et al, 2012). Savukārt otrs neatkarīgais indikators P21 dod starpieguldījumu divos faktoros, kas sakrīt ar oriģinālās aptaujas rezultātiem.

Apstiprinošās faktoru analīzes rezultāti: Lai pārliecinātos par neatkarīgā indikatora P9 panta iekļaušanu faktorā, tika veikta Apstiprinošā faktoru analīze (CFA). Rezultātā neatkarīgais indikators P9 nerasniedza faktora vērtību lielāku par 0,4 un attiecīgi neiekļāvās nevienā faktorā, tāpat kā oriģinālā testā. Faktoru struktūra bija atbilstoša oriģinālajam instrumentam – 5 faktori un 2 neatkarīgie panti. Tika noteikti arī modeļa atbilstības indeksi, kas sasniedz vēlamo atbilstības diapazonu ($SRMR \leq 0,07$ ($SRMR = 0,07$) vai ir pietuvināti vēlamiem atbilstības rādītājiem ($CFI \geq 0,90$ ($CFI = 0,94$), $TLI \geq 0,90$ ($TLI = 0,92$, $RMSEA \leq 0,05$ ($RMSEA = 0,07$)).

GRAA visu **pantu diskriminācijas indeksi** iekļaujas vēlamo robežās (no 0,20 līdz 0,80). Skatot diskriminācijas indeksus skalās, konstatēts, ka Reliģisko prakšu skalā ir nedaudz paaugstināti rādītāji diviem pantiem: P2. ($DI-F = 0,84$) un P20 ($DI-F = 0,82$), kas var liecināt par pantu savstarpējo līdzību. Tā kā tiek veikta testa adaptācija nevis izstrāde un rādītāji ir tikai nedaudz paaugstināti, pieņemts lēmums pantus atstāt, lai saglabātu adaptācijas atbilstību oriģinālam. Visu pantu reakcijas indeksi ietilpst optimālajā reakcijas indeksu variācijas intervālā (no 0,60 līdz 2,40), izņemot vienu: P8. ($RI = 0,43$). To varētu izskaidrot ar izlases specifiku – šajā izlasē ir maz tādu respondentu, kuri praktizētu rituālus no citām reliģiskajām vai garīgajām tradīcijām, kurām nepieder – nedaudz vairāk kā 1/5 daļa no izlases (21%) ir tādi respondenti, kuri nav ne reliģiski, ne

garīgi, kamēr oriģinālā aptaujā to skaits bija divas reizes lielāks (42%). Oriģinālajā aptaujā P8. pants arī nesasniedza reakcijas indeksa minimālo robežu (0,60) ($RI = 0,55$) un netika izslēgts (Büssing et al, 2012). Pamatojoties uz iepriekš minēto un to, ka pants veiksmīgi iekļaujas faktoru struktūrā, ir pieņemts lēmums šo pantu atstāt GRAA.

Konverģentās pamatotības rādītāji: Adaptācijas ietvaros tika veikta arī reliģisko prakšu un garīgo prāta-ķermeņa prakšu skalu, kā arī neatkarīgā indikatora P9 “Es vērsos pie dabas” Konverģentās pamatotības pārbaude, izmantojot Pašpalīdzības stratēģiju aptaujas (PPS) (Mārtinsone u.c., 2022) sešus pantus, kuri mēra to pašu konstrukt. Konverģentās pamatotības pārbaude atklāja ciešu pozitīvu saistību starp GRAA un PPS reliģisko prakšu ($r = 0,85$, $p < 0,001$), GRAA un PPS garīgo prāta-ķermeņa prakšu skalām ($r = 0,69$, $p < 0,001$), kā arī GRAA un PPS prakses dabā indikatoriem ($r = 0,43$, $p < 0,001$), apstiprinot atbilstošo konstrukt mērījumus.

Rezumējot, GRAA ir saglabāta oriģinālā piecu faktoru struktūra, aptaujai ir laba iekšējā saskaņotība un atbilstoši psihometriskie rādījumi. Tests ir noturīgs laikā. Konverģentā pamatotība apstiprināja, ka tiek mērīti atbilstoši konstrukti. Ir vēlams P8.panta tulkojuma caurskatīšana nākotnē, tomēr kopumā uzskatāms, ka GRAA ir adaptēta un piemērota garīguma un reliģiozitātes un citu prakšu atšķirīgas formas un iesaistes novērtēšanā Latvijas kultūrvidē. Aptaujas adaptācijas rezultāti aprobēti RSU Starptautiskajā studentu konferencē (RSU International Student Conference, 2024) (Lasmane & Bitēna, 2024).

Lasmane M. & Bitēna D.K. (2024). Adaptation of the spiritual and religious attitudes in dealing with illness (SpREUK-P SF17) questionnaire into Latvian language In Rīga Stradiņš University International Student Conference 2024: Abstract Book – Health Sciences (p. 218). Rīga: RSU.

Informācija sagatavota RSU Psiholoģijas laboratorijā..

Ja Jums rodas jautājumi par šo aprakstu, interesē RSU adaptētie vai izveidotie instrumenti, to pieejamība, izmantošanas iespējas, kā arī rodas jebkuri jautājumi saistībā ar testu un aptauju reģistru, sazinieties ar Psiholoģijas laboratorijas testu un aptauju reģistra atbildīgo kontaktpersonu. Kontaktinformāciju meklējiet reģistra mājas lapā: <https://www.rsu.lv/psihologijas-laboratorija/testu-aptauju-registrs>